

Beslut

Ale kommun
ulla-stina.milton@ale.se

2019-03-14

1 (15)

Rektor för Surteskolan
inger.shakarchi@ale.se

Dnr 400-2017:10221

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet vid Surteskolan i Ale kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Syftet är att granska kvaliteten i rektorns och huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektorn förutsättningar och arbetar för att utbildningen i skolenheten, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?
2. I vilken utsträckning skapar huvudmannen förutsättningar och arbetar för att utbildningen i grundskolan, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?

Granskningen utgår från följande definitioner av begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet:

Vetenskaplig grund – att skolorna såväl ska använda kunskap som härrör från vetenskapliga studier som att praktisera ett systematiskt utforskande för att kritiskt kunna granska, pröva och sätta resultat i ett sammanhang.

Beprövad erfarenhet – erfarenhet som är prövad, dokumenterad och genererad under längre tidsperiod och av många.

Granskningen genomförs i 30 skolenheter och deras respektive huvudman. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Surteskolan och Ale kommun, som är huvudman för skolan, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Surteskolan och Ale kommun den 28 och 29 januari 2019. Besöket och intervjuerna genomfördes av Kristina Svensson och Mirzet Tursunovic. Intervjuer med lärare, rektor och tjänstemän hos huvudmannen har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten från de granskade skolorna och huvudmännen i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Bakgrundsfakta

Ale kommun är huvudman för 13 grundskoleenheter där 3 341 elever får sin utbildning. En av dessa kommunala skolor, Surteskolan, ingår i föreliggande tematiska kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vid besöket har skolan 277 elever i förskoleklass och årskurserna 1-6. Vid skolan finns två förstelärare anställda, av de cirka 40 förstelärare som finns i kommunen.

Samtliga huvudmän och rektorer vid de skolor som besökts i samband med kvalitetsgranskningen har ombetts att lämna en verksamhetsredogörelse till Skolinspektionen. I den beskrivs det mest omfattande utvecklingsarbetet som pågår.

Utvecklingsarbete Surteskolan:

Flera utvecklingsarbeten pågår vid Surteskolan där personalen i olika utsträckning är involverad beroende på utvecklingsarbetets huvudsakliga fokus och syfte. Ett sådant utvecklingsarbete handlar om specialpedagogik för lärande. Detta i syfte att bland annat öka likvärdigheten avseende bemötande och lärandemiljöer. Ett annat utvecklingsarbete, det kring daglig fysisk aktivitet och pulsträning, har pågått under cirka fem år. Två övriga arbeten är förskoleklasslyftet, som handlar om implementeringen av de nya läroplans-skrivningarna i och med att förskoleklassen blir obligatorisk, samt fritidslyftet som syftar till att öka kvalitén på fritidshemsverksamheten på skolan.

Utvecklingsarbete Ale kommun:

Ovan nämnda utvecklingsarbeten, specialpedagogik för lärande och förskoleklasslyftet, är exempel på pågående gemensamma utvecklingsarbeten vid huvudmannens grundskole-nheter som är initierade av huvudmannen. Specialpedagogik för lärande är det mest omfattande arbetet. Därutöver pågår det vid vissa skolor ett utvecklingsarbete som handlar om fritidslyftet i syfte att öka kvaliteten på fritidsverksamheten och därmed öka skolornas målluppfyllelse. Ett utvecklingsarbete rör digitalisering utifrån styrdokumentens krav kring digitalisering med syfte att huvudmannen och skollädaarna ska ha de verktyg som krävs för att leda ett pedagogiskt förändringsarbete i en digital kontext.

Skolinspektionens bedömning

Surteskolan

Det arbete som rektorn vid Surteskolan, som började sin anställning på skolan i december 2018, bedriver för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet behöver utvecklas i vissa delar.

Det gäller exempelvis att rektorn säkerställer att det finns en tydlig ansvarsfördelning på skolan som stödjer ett brett arbete med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det är oklart, inte minst för lärarna, om det finns någon med särskilt ansvar relaterat till skolans arbete med utvecklingsområdena. Specialpedagogen ansvarar i viss utsträckning för specialpedagoglyftet medan skolans två förestelärare inte specifikt är knutna till utvecklingsområdena.

Granskningen visar att rektorns och lärarnas arbete med att inom ramen för skolans systematiska kvalitets- och utvecklingsarbete kartlägga utbildningens behov och utifrån det arbetet prioritera utvecklingsinsatser fungerar i vissa delar väl. Att kartlägga utbildningens behov vid Surteskolan sker främst i de två arbetslagen en gång i veckan samt en gång i månaden vid arbetslagsträffar som involverar hela eller delar av lärarkollektivet. Även möten i elevhälsoteamet, där tre lärare från samma årskurs och elevhälsans representeranter deltar, fyller den funktionen. Vid de mötena relateras elevernas betyg och skillnader i behov som kan kopplas till bland annat kön men inte till förhållande till elevernas socioekonomiska bakgrund vilket Skolinspektionen rekommenderar skolan att göra. Rektorn har före tidpunkten för granskningen, mot bakgrund av sin korta anställning vid skolan, hunnit delta i två arbetslagsmöten i olika årskurser men inte i någon arbetsplats-träff med all personal.

Av granskningen framkommer även att rektorn ser till att det finns vissa strukturer på skolan som möjliggör för lärare att dela sina erfarenheter med andra så att de på sikt kan utvecklas till beprövad erfarenhet. Det förväntas att lärarna ska reflektera över

erfarenheter som görs i undervisningen och som gett goda resultat för elevernas lärande. Lärarna delar erfarenheter med varandra såväl informellt som under de mötestider som finns för skolans lärare. Visst utbyte sker även inom ramen för specialpedagogik för lärande.

Ale kommun

Huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet behöver utvecklas i vissa delar.

Granskningen visar att huvudmannen säkerställer att det finns strukturer på huvudmannanivå för att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Inom huvudmannens organisation finns enheter och funktioner som specifikt arbetar med skolutveckling såväl på huvudmannanivå som att stödja skolenheterna i deras egna utvecklingsarbeten. Hit räknas exempelvis sektorchef, som på ett övergripande sätt ansvarar för huvudmannens fokus på utveckling av utbildningen och verksamhetschef, som ansvarar för skolutveckling avseende pedagogiskt ledarskap. Vidare så finns det även utvecklingsledare som ansvarar för att ta fram relevant forskning till nya eller aktuella utvecklingsområden. Det finns också ett så kallat utvecklingsteam med bland andra en IKT-utvecklare (information och kommunikationsteknik). Det stöd som huvudmannen erbjuder är dock inte tillräckligt känt för personal vid Surteskolan, något som beskrivs lite längre fram i beslutet.

Enligt förstelärarna har skolan kunnat säga nej till vissa utvecklingsinsatser som huvudmannen initierat (specialpedagoglyftet) medan andra insatser har varit obligatoriska för skolan att delta i (fritidslyftet och förskoleklasslyftet). Rektorn, som vid tidpunkten för granskningen varit anställd under en kort tid, har inte fått någon information om varför huvudmannen valt att satsa på de utvecklingsområden som man valt att arbeta med. Representanter för huvudmannen uppger att de har identifierat svårigheter i skolornas arbete med att analysera verksamheternas resultat. De avser att intensifiera sitt stöd till skolorna och att förtydliga vilket stöd från förvaltningen skolenheterna kan räkna med när det gäller analysarbetet.

Av granskningen framgår att Ale kommun saknar strukturer som möjliggör att lärares erfarenheter kan utvecklas till beprövad erfarenhet. Det finns exempelvis ingen samverkan mellan huvudmannens grundskolor eller med skolor hos andra huvudmän för att systematiskt pröva, dokumentera och utveckla erfarenheter så att de på sikt kan bli beprövade. Det är något som även lärarna efterfrågar, mer samarbete mellan kommunala skolor och med skolor hos andra huvudmän. Rektorn har i rektorsgruppen tagit kontakt med rektorer på ett par skolor i kommunen för att bland annat diskutera lärarsamverkan i syfte att utveckla utbildningen.

Även om det framkommer att rektorn och huvudmannen i vissa avseende skapar förutsättningar för, och arbetar för, att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet visar granskningen att det finns flera delar i verksamheten som behöver utvecklas.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Rektorn behöver se till att det finns strukturer för att söka och inhämta ny kunskap utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt.

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte ser till att det finns fungerande strukturer på skolan som ger lärarna förutsättningar och möjligheter att söka och inhämta ny kunskap utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt. Detta främst utifrån lärarnas utsagor kring hur detta arbete hittills bedrivits vid skolan.

Lärarna uppger att de inte har tidsmässiga förutsättningar för att söka efter och ta del av vetenskaplig kunskap i syfte att utveckla utbildningen. Eftersökning och läsning av litteratur sker på fritid och utifrån eget intresse. Samtidigt uttrycker lärarna förväntningar på att skolans nya rektor ska styra upp detta mer genom fungerande mötesstrukturer på skolan och att lärarna får tid för inläsning av material relaterat till arbetet med utvecklingsområdena. Att tiden kan upplevas som en bristvara av vissa lärare förstår rektorn och tillägger samtidigt att det gäller att bättre strukturera upp lärarnas mötestider så att tiden används mer effektivt, något hon avser göra framöver.

Lärarna uppger att de tidigare har fått föreläsningar av forskare kring exempelvis puls-träning när de började arbeta med detta utvecklingsområde, dåvarande rektor och specialpedagog gav också en del litteratur och litteraturtips. Av skolans nuvarande fyra utvecklingsarbeten uppger lärarna att de fått avsatt tid att enbart arbeta med specialpedagogik för lärande där det har förväntats att alla ska läsa litteratur och diskutera i olika lärarkonstellationer.

Till övriga utvecklingsområden har de inte fått något stöd i att söka efter och inhämta ny kunskap utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt. På senare tid, uppger lärarna, har undervisningstiden ökat samtidigt som tiden för att söka och läsa litteratur har minskat. Rektorn har förväntningar på att lärarna följer med i aktuell debatt och tar del av forskning och har tydliggjort att det är allas ansvar, men har än så länge inte hunnit med att följa upp att det sker.

Huvudmannen har en hemsida som kallas "Pedagog Ale", som de lanserat för något år sedan som en idébank där lärarna och skollädaarna ska kunna ta del av aktuellt forskning. Enligt lärarna använder de sig inte av denna och de har inte heller fått i uppdrag att ta del av detta och orientera sig i innehållet på "Pedagog Ale". Rektorn känner till att plattformen finns men tror inte att lärarna använder den och förväntar sig att förvaltningsledningen ser till att det finns användarstöd så att den kommer att användas. Representanter för huvudmannen uppger att man på grund av personalbrist inte hunnit uppdatera "Pedagog Ale" så att den verkligen kan fungera på sådant sätt som det var tänkt från början.

Detta innebär, mot bakgrund av ovanstående, att rektorn behöver se till att det finns förutsättningar och möjligheter för lärare att regelbundet söka och inhämta ny kunskap från ett brett underlag av resultat från såväl vetenskapliga studier som beprövad erfarenheter. Det kan innebära att lärarna ges vägledning och tid för att söka efter och inhämta ny kunskap och beprövad erfarenhet samt utrymme för kritisk reflektion kring desamma.

- Huvudmannen och rektorn behöver i samverkan arbeta systematiskt för att stödja arbetet med att kartlägga behov av utveckling på grundskolorna och utifrån det arbetet prioritera utvecklingsinsatser.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannens arbete för att stödja grundskolornas arbete med att kartlägga behov av utveckling och utifrån det prioritera utvecklingsinsatser behöver utvecklas. Även rektorns arbete med att, i samverkan med lärare, kartlägga utvecklingsbehov och prioritera insatser behöver utvecklas.

Granskningen visar att det finns en viss systematik med uppföljning av målluppfyllelse i huvudmannens och rektorns kvalitetsarbete. Rektorn och representanter för huvudmannen anser att det finns goda förutsättningar, i form av regelbundna schemalagda mötestider för lärarna och även under huvudmannens möten med rektorer, för att utveckla skolverksamheterna. Lärarna säger dock att det saknas tillräcklig tid för gemensam reflektion kring utvecklingsbehov. Representanter för huvudmannen uppger att det bedrivs ett likartat arbete i alla skolor när det gäller kartläggning och prioritering av utvecklingsinsatser men att analysdelen kan vara svår att få till på skolorna. De har sett att det finns ett utvecklingsbehov i det avseendet när det gäller att identifiera skolans egna utvecklingsbehov.

Detta innebär, mot bakgrund av ovanstående, att huvudmannen i samverkan med rektorerna behöver arbeta mer systematiskt med uppföljning och utvärdering av utbildningen och att det är tydliggjort hur detta går till. Vidare behöver rektorn se till att det finns tidsmässiga och organisatoriska förutsättningar för lärarna att kartlägga utbildningens behov och att rektorn följer upp att lärare reflekterar över och identifierar utvecklingsbehov.

- Huvudmannen behöver se till att de strukturer som finns på huvudmannanivå för att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet utvecklas.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen inte sett till att det på huvudmannanivå finns ett tillräckligt stöd för arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Granskningen visar att det stöd som huvudmannen ger via utvecklingsenheten inte är tillräckligt förankrat vid Surteskolan. Då vissa av de stödjande strukturerna och funktionerna är förhållandevis nya är de inte helt tydliggjorda för personal vid Surteskolan. Personalen känner exempelvis viss osäkerhet kring hur de ska gå tillväga för att kontakta huvudmannens olika stödfunktioner eller kring vilken specifik hjälp de kan få därifrån, om det måste gå via rektorn eller om de själva kan kontakta matematik- eller IT-stödjare. Denna otydlighet har även huvudmannen identifierat och insatser planeras med anledning av det.

Vidare visar granskningen att rektorernas användning av förstelärare inom huvudmannens organisation inte följts upp. Lärarna uppger att förstelärarna tidigare haft tydliga ansvarsuppgifter knutna till skolans utvecklingsområden, men nu används de enbart i undervisningen. Förstelärarna delar den uppfattningen och önskar att det vore uttalat vad de har för uppdrag relaterat till utvecklingsområdena och att de får förutsättningar att genomföra det uppdraget, vilket inte är fallet i nuläget. Vid tidpunkten för granskningen har rektorn inte haft samtal med förstelärarna för att i samverkan med dem diskutera deras särskilda ansvarsområden. Rektorn planerar dock att en tjänst som förstelärare ska

innebära ett stärkt uppdrag med krav på att utveckla undervisningen utifrån vetenskaplig grund och att vara aktiv i det kollegiala samtalet för att utmana och stödja kollegor.

Enligt representanter för huvudmannen äger rektorerna användandet av förstelärarna och huvudmannen följer inte upp till vilka ändamål förstelärarna används. Intrycket som de förmedlar är att det ser olika ut på olika skolenheter och att det finns förstelärare som inte har tydliga mandat från sin rektor och är därmed en otillräckligt utnyttjad resurs i skolverksamheterna.

Detta innebär, mot bakgrund av ovanstående, att huvudmannen behöver försäkra sig om att rektorerna och grundskolorna får det stöd de behöver i arbetet med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I detta arbete kan ingå att huvudmannen ser över hur stödet i utvecklingsenheten tillgodoser behoven. Vidare innebär det att huvudmannen, i dialog med rektorn, diskuterar förstelärares uppdrag och ser till att det finns tillräckliga resurser för deras uppdrag. Huvudmannen behöver även följa upp och utvärdera användningen av förstelärare.

- Huvudmannen och rektorn behöver se till att det finns strukturer som möjliggör att lärares erfarenheter kan utvecklas till beprövad erfarenhet.

Skolinspektionen bedömer att Ale kommun och rektorn behöver förbättra de strukturer som finns för att möjliggöra att erfarenheter kan utvecklas till beprövade erfarenheter. Granskningen visar visserligen att skolan har vissa strukturer som möjliggör att lärares erfarenheter kan prövas och spridas. Erfarenheter behöver dock vara prövade, dokumenterade och genererade av många och under en längre tid, för att de ska kunna anses vara beprövade erfarenheter, vilket ännu inte är fallet vid Surteskolan och i Ale kommun.

Ale kommun har, utöver Surteskolan, tolv andra grundskolenheter där lärarnas erfarenheter skulle kunna delas och utgöra en grund för beprövad erfarenhet. Det förekommer dock inget systematiskt utbyte och samverkan mellan skolorna och inte heller finns det något nätverk för förstelärarna i kommunen. Granskningen visar vidare att Ale kommun saknar samverkan med andra kommuner.

Vid intervjuerna ges exempel på sådant som lärarna anser kan vara, eller är på väg till att bli, beprövad erfarenhet. Detta gäller arbetet med daglig fysisk aktivitet och pulsträning som pågått under cirka fem år. Ett annat exempel är att lärarna inom specialpedagogik för lärande observerade elever i klassen utifrån kamratkultur, undervisningskultur och omsorgskultur. De aktiviteterna har dock inte dokumenterats. I vart fall inte mer än eventuella individuella anteckningar som vissa lärare kan ha gjort. Vid samtliga intervjuer framkommer att dokumentationen behöver förbättras i arbetet med att generera beprövad erfarenhet.

Detta innebär, mot bakgrund av ovanstående, att Ale kommun behöver utveckla fungerande strukturer som möjliggör för lärarna att systematiskt delge varandra erfarenheter inom och mellan skolorna och reflektera över om dessa kan vara generaliserbara och utgöra en grund för beprövad erfarenhet. I det arbetet behöver även dokumentationen av lärarnas erfarenheter utvecklas på ett sådant sätt att det möjliggör spridandet av erfarenheter som på sikt kan bli beprövade.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 16 september 2019** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits och vilka effekter de gett utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post, till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (Dnr 400-2017:10221) i de handlingar som sänds in. Som stöd för redovisningen kan bifogad mall (Bilaga 2) användas.

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråd Anna Wide deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Roland Fallström
Enhetschef/Beslutsfattare

Mirzet Tursunovic
Utredare/Föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/grundskolans-arbete-for-att-utbildningen-ska-vila-pa-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/>

Bilaga 1: Författningsstöd – Grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Uiformningen av utbildningen

Skollagen (2010:800)

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 §, tredje stycket).

Förarbeten

Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 223 - 224

Innebörden av begreppet vetenskaplig grund finns utvecklad i förarbetena till högskolelagen. Regeringen anser att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund. De nationella styrdokumentet ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Utbildningen, och de läroplaner och kursplaner som styr den, vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Detta bör markeras i lagen. Regeringen föreslår formuleringen att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". Både utbildningens innehåll och den pedagogik som används omfattas av bestämmelsen. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Beträffande formuleringen om att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", så gäller den, som ovan redovisats, utbildningen i vid mening och utgör en del av grunden för verksamheternas styrdokument.

Offentliga utredningar

SOU 2018:19. Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring s 25 - 27

Vetenskaplig grund

Begreppet vetenskaplig grund definieras inte i skollagen utan har av Skolverket, i linje med propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165), preciserats till att arbetet i skolan ska utgå från ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevanta forskningsresultat och beprövad erfarenhet. Skolverket ger följande beskrivning av begreppet: "Vetenskaplig grund innebär att kritiskt granska, pröva och sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang samt söka efter förklaringar och orsakssamband i tillgänglig relevant forskning". Enligt utredningen beskriver denna tolkning närmast ett förhållningssätt till vetenskap – ett forskningsbaserat arbetssätt. Skolforskningsinstitutet särskiljer begreppen vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt. Man understryker att det är undervisningen som bedrivs som baseras på resultat från vetenskapliga studier, både avseende innehåll och hur man undervisar. Ett vetenskapligt, eller kritiskt, förhållningssätt är däremot något man själv utvecklar. Ett vetenskapligt eller kritiskt förhållningssätt bör enligt Skolforskningsinstitutet alla ha i alla sammanhang där man planerar, genomför eller utvärderar sin undervisning. Vad gäller skollagen är det utbildningen som ska vila på vetenskaplig grund. I 1 kap. 3 § skollagen definieras utbildning som den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Undervisning definieras som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Beprövad erfarenhet

Beprövad erfarenhet är ett begrepp som är särskilt kopplat till yrkesgrupper inom områdena hälso- och sjukvård och skola. Även om uttrycket i sig är komplext så har det tillkommit för att omfamna dimensioner av kompetenser som är av vikt i praktikens utövning till gagn för patienter, elever och studenter (och även anhöriga). Beprövad erfarenhet framställs ibland som att det omfattar allt övrigt som inte täcks in av det som är vetenskapligt grundat.

Det är olyckligt för begreppet får därmed ett otydligt berättigande. Många av de problemområden där den beprövade erfarenheten har bidragit till kunskapsuppbyggande och professionens kompetensutveckling utgör också en viktig grund för identifiering och precisering av forskningsfrågor. Beprövad erfarenhet kopplas ofta samman med lång erfarenhet men bör mer beskrivas genom de professionella erfarenheter som upprepat har identifierats, observerats, verifierats och accepterats av professionen. Den beprövade erfarenheten är i första hand kontextuell och lokal, ofta kollektiv inom en profession och tydligt kommunicerad för att kunna användas av flertalet. Skolverkets definition av beprövad erfarenhet (kunskap som är genererad vid upprepade tillfällen över tid, som är dokumenterad och kvalitetssäkrad) ger lite utrymme för att vidareutveckla och framhålla betydelsen av den erfarenhetsbaserade professionskunskapen. I många undervisningssituationer behöver den beprövade erfarenheten vara vägledande i de fall då vetenskaplig grund inte finns att tillgå. Den beprövade erfarenheten är en värdefull komponent i det dagliga utövandet av lärarprofessionen med konsekvenser för lärande som behöver beskrivas, reflekteras och få acceptans. Den bör också ses som en likvärdig komponent och ett komplement inom praktikinära forskning där den i sig kan utgöra en startpunkt för att beforska praktiken.

Ställningstaganden

Skolverket¹

Forskningsbaserat arbetssätt

Att arbeta forskningsbaserat innebär att systematiskt undersöka och utveckla den egna verksamheten utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. För att göra det effektivt krävs ett vetenskapligt förhållningssätt där man diskuterar, kritiskt granskar, använder och utvärderar relevant forskning på utbildningsområdet och annan systematiskt framtagen kunskap.

Forskningsbaserat arbetssätt ställer krav på en hög grad av systematik, begreppsmedvetenhet och struktur. Detta arbetssätt ska inte enbart förstås som att lärarlaget sitter ner och diskuterar eller att vi förlitar oss på den egna uppfattningen eller magkänslan. När det gäller att utveckla kvaliteten i undervisningen innebär det att det ska finnas stöd i forskningen för de metoder som skolan använder och de kunskaper som skolan lär ut. Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär alltså att medvetet använda sig av både vetenskapligt grundad kunskap och beprövad erfarenhet som bas för det egna kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär att inta ett vetenskapligt förhållningssätt och kan sammanfattas med att man:

- Identifierar, formulerar och löser problem
- Verkar för att bygga kunskap och transparens
- Kritiskt granskar resultat

I det vetenskapliga förhållningssättet är transparens av vikt vilket innebär att vara öppen med metoden man använt för att andra ska kunna förstå och utvärdera hur man kommit fram till resultaten.

Systematiskt kvalitetsarbete och forskningsbaserat arbetssätt – inte samma sak

Grunden för det forskningsbaserade arbetssättet har likheter med det som i skollagen benämns systematiskt kvalitetsarbete. Ofta är det inom ramarna för skolans systematiska kvalitetsarbete som ett forskningsbaserat arbetssätt kan appliceras. Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän, förskole- och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning.

En viktig skillnad är dock att kvalitetsarbetets syfte är att utveckla verksamheten för att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas, medan syftet med det forskningsbaserade arbetssättet t.ex. kan vara att öka kunskapen inom ett för skolan eller förskolan relevant

¹ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskningsbaserat-arbetssatt/att-arbeta-forskningsbaserat>

arbetsområde. Systematiskt kvalitetsarbete är en kontinuerlig form för arbetet med skolutveckling medan forskningsbaserat arbetssätt är mer av en ansats för att undersöka och utveckla. En viktig skillnad är också att det forskningsbaserade arbetssättet bygger på en begreppsapparat där begrepp som knyter an till den vetenskapliga metoden är viktiga inslag.

Skolverket (2012). Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, Dnr 2012:1700, s. 1 och 4.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Bestämmelsen om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet riktar sig både till dem som utformar styrdokumentet, dvs. riksdag, regering och Skolverket och till enskilda lärare.

Både utbildningens ämnesinnehåll och metod/pedagogik ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärares ansvar och förutsättningar

Enskilda lärare har ansvar för att löpande hålla sig orienterade inom sitt ämnesområde.

Bestämmelsen reglerar indirekt rektorers, förskolechefer och huvudmäns ansvar att stärka lärares förutsättningar att bedriva undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Läroutbildningen har ett ansvar för att utveckla blivande lärares förmåga att bedriva undervisning utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Nyutexaminerad lärares vetenskapliga förhållningssätt kan dock inte förväntas vara färdigutvecklat. Som yrkesverksam bör lärare ges stöd och vägledning från såväl mer erfarna kolleger som från relevant forskning.

Skollagen (2010:800)

Utbildning och undervisning

I denna lag avses med

- undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och
- utbildning: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål (1 kap. 3 § skollagen).

Huvudmannens ansvar för utbildningen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 § skollagen).

Ledningen av utbildningen

Rektor

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Dessa ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

En ställföreträdare får utses för en rektor (2 kap. 9 § skollagen).

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 4 kap. 3 § skollagen ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. (4 kap. 4 § skollagen).

Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (SKOLFS 2012:98)

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning (s 11).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

- Utvecklingsområde 1: Rektorn behöver se till att det finns strukturer för att söka och inhämta ny kunskap utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

- Utvecklingsområde 2: Huvudmannen och rektorn behöver i samverkan arbeta systematiskt för att stödja arbetet med att kartlägga behov av utveckling på grundskolorna och utifrån det arbetet prioritera utvecklingsinsatser.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

- Utvecklingsområde 3: Huvudmannen behöver se till att de strukturer som finns på huvudmannanivå för att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet utvecklas.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:

Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

• Utvecklingsområde 4: Huvudmannen och rektorn behöver se till att det finns strukturer som möjliggör att lärares erfarenheter kan utvecklas till beprövad erfarenhet.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: